

Nüfus Coğrafyası Açısından Bir Değerlendirme: İstanbul Gaziosmanpaşa İlçesi Örneği¹

An Evaluation in Terms of Population Geography: Istanbul Gaziosmanpasa District Example

Zeynep YAĞIZ

Doktorant, İstanbul Üniversitesi, SBE,
Coğrafya A.B.D., zeynepyagiz1337@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-2829-048X>

Makale Başvuru Tarihi: 06.04.2023

Makale Kabul Tarihi: 21.06.2023

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Özlem SERTKAYA DOĞAN

Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Coğrafya Bölümü, srkydgn@istanbul.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0001-7435-626X>

ÖZET

Nüfus, sınırları belirlenmiş bir sahada ve belli bir zaman diliminde yaşayan kişilerin toplam sayısını ifade eder. Nüfus coğrafyası ise nüfusun mekânsal dağılımını, bu dağılımda etkili olan coğrafi unsurları, nüfus ve mekân etkileşimini ortaya koyarak, nüfusun nicel ve nitel özelliklerini beşerî coğrafya ilkelerine uygun olarak araştırılmasını sağlayarak elde edilen bulguların bir sonuca ulaşılmasını amaçlar. Ülkelerin sosyal, ekonomik, kültürel, sanayi gibi nitel ve nicel alanlarda gelişmişlik durumunu ifade eden en önemli unsur nüfus yapısıdır. Kalkınma planlarının hazırlanmasında toplam nüfus miktarının yanı sıra nüfusun yaş, cinsiyet, doğum, ölüm, evlenme, boşanma, eğitim gibi nitel özelliklerinin de belirlenmesi ülkelerin mevcut ya da gelecekte uygulayacakları nüfus planlama çalışmalarını doğrudan etkiler. Bu kapsamda İstanbul Gaziosmanpaşa ilçesinde 1927-2022 yılları arasında nüfusun zaman içinde göstermiş olduğu nitel ve nicel özelliklerinde meydana gelen değişim ve gelişim, ilçe ile ilgili yapılan demografik yapı çalışmalarında büyük önem taşır. Gaziosmanpaşa'da nüfus, özellikle 1950'li yıllardan itibaren gerek dış göç gerekse iç göç sonucunda sürekli artmıştır ve hazırlanan nüfus projeksiyonları ile gelecekte de artacağı öngörülmektedir. Nüfusun sürekli artması beraberinde trafik, çevre kirliliği, işsizlik gibi birçok sorunu beraberinde getirdiğinden uygulanabilir bir nüfus politikasının ilçe bazında hazırlanmasını zorlaştırmıştır. Adını Plevne Kahramanı'ndan alan Gaziosmanpaşa, geçmişten günümüze kadar sürekli göç alarak nüfus bakımından kozmopolit bir yapıya dönüşmüştür.

ABSTRACT

Population refers to the total number of people living in any place with defined boundaries. Population geography, on the other hand, aims to reach a conclusion by providing the research of both the quantity and the qualitative characteristics of the population in accordance with the principles of geography. Countries' social, economic, cultural, industry, technology, etc. The most important factor expressing the development status in areas is the population structure. In the preparation of development plans, determining the qualitative characteristics of the population such as age, gender, birth, death, marriage, divorce, education, as well as the total population amount, directly affects the current or future population plans of the countries. In this context, the change and development in the qualitative and quantitative characteristics of the population between the years 1950-2021 in Istanbul Gaziosmanpaşa district is of great importance in the population planning studies carried out regarding the district. The population in Gaziosmanpaşa has increased continuously as a result of both external and internal migration, especially since the 1950s and it is predicted that it will increase in the future with the population projections prepared. The constant increase in the population makes it difficult to prepare a viable population policy on a district basis, as it brings many problems such as traffic, environmental and noise pollution and unemployment. Gaziosmanpaşa, which takes its name from the Hero of Plevne, has a cosmopolitan structure in terms of population by constantly receiving immigration from the past to the present.

Anahtar Kelimeler:

Demografik Yapı,

Nüfus Artışı,

İç Göç,

Dış Göç,

Gaziosmanpaşa,

Keywords:

Demographic Structure,

Population Growth,

Internal Migration,

International Migration,

Gaziosmanpaşa,

Önerilen Alıntı (Suggested Citation): YAĞIZ, Zeynep ve SERTKAYA DOĞAN, Özlem (2023), "Nüfus Coğrafyası Açısından Bir Değerlendirme: İstanbul Gaziosmanpaşa İlçesi Örneği", *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, S.6(2), ss.421-438, Doi: <https://doi.org/10.33712/mana.1278328>

1 Bu çalışma 1. Yazarın, 2. Yazar danışmanlığında hazırlayarak 2022 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde sunduğu "Gaziosmanpaşa İlçesinde Nüfusun Değişimi: Sosyo-Kültürel ve Mekânsal Analiz" başlıklı yüksek lisans tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

1. GİRİŞ

Yeryüzünde nüfusun dağılışında etkili olan fiziki ve beşerî coğrafya özellikleri oldukça önemlidir. İklim, topografik özellikler, su kaynakları, bitki örtüsü, toprak yapısı, sosyo-ekonomik ve kültürel yapı, tarih gibi faktörler bir yerin nüfuslanmasında oldukça etkilidir (Tanoğlu, 1969:74-75). Beşerî Coğrafya alt araştırma alanlarından biri olan Nüfus Coğrafyası kapsamında değerlendirilen doğum, ölüm ve göç toplam nüfus miktarında ve nüfus artış hızında belirleyici temel demografik unsurlar arasındadır. Bir yerde gerçekleşen doğum(lar) ile aynı yere yapılan göçler o yerin nüfusunu artırırken yine aynı yerde gerçekleşen ölüm(ler) ile o alandan başka bir yere yapılan göçler ise aynı yerin nüfusunu azaltır. Bu üç bileşen (doğum, ölüm ve göç) nüfusun temel bileşenlerini oluşturması bakımından büyük bir önem taşır (Sertkaya Doğan, 2021:27-28).

Doğum, ölüm ve göç hareketleri yerleşim alanlarında toplam nüfus miktarı ile nüfusun yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklerin değişmesinde önemli bir rol oynar. Buna bağlı olarak dünya nüfusu geçmişten günümüze kadar artan bilgi düzeyi sonucunda yaşanan teknolojik gelişmelere bağlı olarak sürekli artma eğiliminde olup gelecekte de artacağı öngörülmektedir. Özellikle Sanayi Devrimi'nden (18.yy'ın 2. yarısında) sonra şehir alanlarında kurulan fabrikalarda işçi ihtiyacının artması kırsal alanlardan şehirlere doğru yoğun bir göç hareketinin yaşanmasına neden olmuştur. Bu durum kentsel alanlarda hızlı nüfus artışı sonucunda çeşitli sorunların ortaya çıkmasını kaçınılmaz hale getirirken kırsal kesimlerde ise nüfusun oransal olarak azalmasına sebep olmuştur.

Genç nüfus bakımından gerek gelişmiş ülkeler gerekse diğer ülkelere üstünlük sağlayan Türkiye, nüfus miktarı ve niteliği açısından dünya üzerinde öne çıkan ülkeler arasındadır (Doğan ve Doğan Sertkaya, 2022:332). Bu kapsamda Türkiye nüfusunun nicelik ve nitelik bakımından artırılması siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel anlamda gelişim sağlanması açısından büyük bir önem taşır. Bu amaç doğrultusunda uygulanan nüfus politikaları demografik çalışmalara katkı sağlaması yönünde ayrı bir öneme sahiptir. Nüfus politikasının tanımı ise *“Nüfusun nitel ve nicel özellikleriyle ilgili olarak alınan kararlar ve uygulanan hukuki, sosyal ve ekonomik nitelik taşıyan doğrudan veya dolaylı etkili bütün tedbirleri kapsayan tüm uygulamalar”* (Doğan Sertkaya, 2021:45) şeklinde yapılmaktadır. Ülkemizde toplam nüfus temelde ekonomik faaliyetler nedeniyle bölge, il, ilçe bazında eşit olarak dağılmadığından heterojen bir yapıdadır. Nüfusun dağılışında etkili olan ekonomik faaliyetler arasında en dikkat çeken kuşkusuz sanayi faaliyetleridir. Türkiye’de sanayi faaliyetleri 1950’li yıllarda İstanbul başta olmak üzere Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerde hızla artmaya ve gelişmeye başlamıştır. Birçok imparatorluğa ve farklı uygarlıklara ev sahipliği yapan İstanbul sahip olduğu coğrafi konumu ile dünyanın en önemli şehirleri arasında yer alır. Bu yönüyle İstanbul geçmişten beri nüfusu kendine çeken ve farklı etnik grupların bir arada yaşamasına fırsat veren bir il konumundadır.

“Ülkemizde şehirleşme yönünde görülen hareketle birlikte konut sorunu öne çıkmıştır. Bu süreçte gecekondulu ve buna bağlı olarak ortaya çıkan gecekondulu nüfus ortaya çıkarak beraberinde sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel ve fiziki anlamda çarpık bir görüntü meydana gelmiştir” (Doğan, 2013:241,242).

1950 yılından sonra İstanbul gerek yurt içinden gerekse yurt dışından yoğun göç alarak nüfusun belirli alanlarda toplanmasına ve konut alanlarının ilçeler bazındaki düzensiz dağılımına tanıklık etmiştir. Bu ilçelerden Gaziosmanpaşa, yoğun göç hareketlerine maruz kalarak konut yetersizliği, işsizlik gibi birçok sorunun yaşandığı İstanbul’un en dikkat çeken ilçelerinden biri olmuştur. 1963 yılında ilçe olan Gaziosmanpaşa, bu tarihten önce Göktepe, Taşlıtarla gibi farklı isimlerle anılmış olup sınırları Eyüp ve Çatalca ilçeleri içinde önce köy daha sonra ise belde statüsünü almıştır.

1950’li yıllarda Taşlıtarla olarak bilinen çalışma sahasına Bulgaristan, Eski Yugoslavya, Yunanistan, Romanya gibi ülkelerden ve yurdumuzun farklı bölgelerinden yapılan göçler, nüfus artış hızının yükselmesine neden olduğundan sınırlarının genişletilmesinin gerekli olduğuna karar verilmiş ve 1963 yılında ilçe statüsüne getirilerek günümüz Gaziosmanpaşa adını almıştır.

İlçe olduktan sonra nüfusu hızla artmaya devam eden Gaziosmanpaşa’da 2007 yılında tekrar sınır değişikliğinin yapılmasına karar verilip bu tarihe kadar Gaziosmanpaşa’ya bağlı olan Arnavutköy ve Sultangazi ayrı birer ilçe haline getirilmiştir. Böylece sınırları küçülen Gaziosmanpaşa’da toplam nüfus miktarının yanı sıra nüfusun sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı da değişmiştir. 1990’lı yıllarda ülkemizin farklı bölgelerinden ilçeye tekrar yapılan göçlerin hızla artmasıyla gecekondulu mahalleleri de artmaya başlamış ve bunun sonucunda ilçe genelinde depreme dayanıklı olmayan malzemelerden yapılmış konutlar geniş bir alan kaplamıştır.

Gaziosmanpaşa ilçesinde farklı dönemlerde dört ana göç dalgası yaşanmıştır. Balkanlardan yurdumuza yapılan göçler birinci göç dalgasını, 1940'lerde başlayan ve 1950'li yıllarda yoğunlaşan Eski Yugoslavya'dan ve Bulgaristan'dan göç edenler ikinci göç dalgasını, 1970'li yıllarda Karadeniz, Orta ve Doğu Anadolu'dan göç edenler üçüncü göç dalgasını oluştururken dördüncü göç dalgasını ise 1990'lı yıllarda Orta ve Doğu Anadolu'dan göç edenler meydana getirmiştir (Perouse, 2011:48).

Göç; nüfusun temel bileşenleri arasında yer alıp ekonomi başta olmak üzere politik ve siyasi gibi birden çok nedene bağlı olarak gerçekleşmektedir. Göç hareketleri, sınırları belirlenmiş bir yerin toplam nüfus miktarının, nüfus artış hızının, nüfusun yaş ve cinsiyet yapısının değişmesine ve toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerinin zaman içinde değişim ve gelişim göstermesine neden olur (Doğan Sertkaya, 2019:16-17).

1927 yılından günümüze kadar geçen zaman diliminde Gaziosmanpaşa'da nüfus nicel olarak sürekli artarken nitel anlamda da değişim ve gelişim göstermiştir. Nüfus, ilçenin belirli mahallelerinde toplanmıştır. Bunun nedenlerinin araştırılması hususunda Gaziosmanpaşa halkı ve yerel yöneticilerle yapılan mülakatlarda geçmişte fabrikalarda çalışmak amacıyla ilçeye gelen kişilerin ailelerini, tanıdık ve akrabalarını da yaşadıkları yere gelmelerini sağladıklarının sonucuna varılmıştır. Örneğin günümüzde Gaziosmanpaşa ilçesine bağlı 16 mahalle arasında yer alan Karadeniz Mahallesi'nde 1990'lı yıllarda nüfusun çoğunluğunu Karadeniz Bölgesi'nden göç edenler oluşturmaktadır.

1927-2022 yılları arasında nüfusun eğitim, sağlık, ulaşım vd. hizmetlerinde gelişmeler yaşansa da nüfusun sürekli artması beklentilerin karşılanmasını zorlaştırmıştır. Günümüzde ilçeye yapılan göç hareketleri devam etmekte ve bu durum ilçe nüfusunun sosyo-ekonomik durumunu doğrudan etkilemektedir. İstanbul'un Avrupa Yakası'nda konumlanan Gaziosmanpaşa ilçe sınırlarında nüfusun geçmişte homojen bir yapıya sahip olduğunu ancak günümüze kadar göçler sonucunda farklı kültürlerin ortak bir alanda yaşadıklarını söylemek mümkündür.

2. ÇALIŞMANIN AMACI, ÖNEMİ VE METODOLOJİSİ

Bu çalışmanın amacı, Gaziosmanpaşa ilçesinde 1927 yılından günümüze kadar yaşanan göç hareketlerinin nüfus üzerindeki etkilerini ortaya koymaktır. Bu kapsamda ilçenin toplam nüfusunda meydana gelen sosyo-ekonomik ve kültürel değişimin mekânsal analizi yapılmıştır. Gaziosmanpaşa ilçesinin geçmişte sanayi faaliyetlerinin yapıldığı ilçelere yakın olması ilçeyi cazip hale getirerek bu alana yoğun göç hareketlerinin yapılmasına neden olmuştur.

Gaziosmanpaşa, bulunduğu konum itibarıyla diğer ilçelere göre en fazla göç alan ve buna bağlı olarak nüfus bakımından hızla büyüyen İstanbul'un en önemli ilçelerindedir. Nüfus yapısının incelenmesinde ilçe bazında yapılan demografik yapı araştırmaları il nüfusu ve ülkenin genel nüfusu hakkında daha net bir bilgi vermesi açısından son derece önemlidir. Özelden genele doğru yapılan nüfus çalışmaları bilimsel araştırmalarda önemli bir yere sahiptir.

Çalışmada kullanılan veriler 1927-2022 yılları arasında yayınlanan akademik çalışmalardır. Ayrıca çalışmanın şekillenmesinde Türkiye İstatistik Kurumu ve Gaziosmanpaşa Belediyesi İmar ve Plan Bölümü ile Kentsel Dönüşüm Biriminde çalışanlarla mülakatlar yapılmıştır. Yine Gaziosmanpaşa'da uzun yıllar oturan kişilerle de görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Gerek kamu kurumu temsilcilerinin ve gerekse kent sakinlerinin görüş ve beyanları araştırmanın şekillenmesinde ve kapsamının belirlenmesinde önemli bir etken olmuştur. Bu görüşmelerden Gaziosmanpaşa ilçesinde 1950'li yıllardan günümüze kadar geçen sürede toplam nüfusun mekân üzerindeki dağılımı, arazi kullanım şekilleri, nüfusun genel nitel özelliklerinde meydana gelen değişim ve gelişimi hakkında bilgiler elde edilmiştir.

Günümüzde eğitim seviyesinin yükselmesine bağlı olarak kadınların iş hayatında aktif rol oynaması, ekonomik yetersizlik, psikolojik baskı vb. nedenlerle Gaziosmanpaşa'da doğal nüfus artış hızı azalmasına rağmen toplam nüfus nicel olarak göçlerle artmaya devam etmektedir. Bu durum beraberinde çevre sorunu başta olmak üzere birçok sorunun yaşanmasına neden olmuştur. Buna istinaden Gaziosmanpaşa Belediye Başkanı ile ilçe nüfusunun göç yoluyla hızla artmasının sonucunda ortaya çıkan sorunların giderilmesi konusunda fikir alışverişinde bulunulmuş ve belediye arşivlerinden Gaziosmanpaşa ilçesine ait eski fotoğraflar tarafımıza paylaşılmıştır.

Resmi kurumlardan elde edilen veriler çalışmanın amacına uygun olarak tablolar ve grafikler haline getirilmiştir. Araştırma sahası hakkında yapılan çalışmalar dikkate alınarak geçmiş ile günümüz arasındaki nüfus ve yerleşme ilişkisini ortaya koymak amacıyla yerinde gözlem metodu kullanılmıştır. Bu gözlemler

sonucunda Gaziosmanpaşa ilçesinde toplam nüfusun mekân üzerindeki baskısının gerek dış göç gerekse iç göç yoluyla geçmişten günümüze kadar sürekli arttığı sonucuna varılmıştır.

3. GAZİOSMANPAŞA'NIN 1927-1960 YILLARI ARASINDAKİ NÜFUS DEĞİŞİMİ

Osmanlı Dönemi'nde Gaziosmanpaşa adında bir yerleşim alanı yoktu. Bu dönemde günümüz Gaziosmanpaşa sınırları Eyüp ilçesine bağlı olup Küçükköy adıyla anılmaktaydı (Karahasanoğlu, t.y:26). Günümüzde Gaziosmanpaşa ilçesindeki yerleşmenin temeli 1950 yılından önce Taşlıtarla olarak bilinen Merkez Mahallesi'nde atılmıştır (Gökçen, 1988:31). “*Taşlıtarla, İstanbul'un bir nahiyesi olan Rami civarında evvelce boş olan arazi üzerinde Türkiye'ye gelen 154.393 göçmenden şehirli olan bir grup için kurulmuş bir iskân bölgesidir*” (Arı, 1960:43). Çalışma alanı Gaziosmanpaşa, geçmişte sanayi alanlarına yakın olması nedeniyle bu alana yapılan yoğun göçler, nüfusun hızla büyüyerek isim, sosyo - ekonomik ve kültürel bakımından değişime uğramasına neden olmuştur.

Tablo 1. Eski Adıyla Bilinen Taşlıtarla ve Günümüzdeki Adı Gaziosmanpaşa Olan İlçede Erkek Nüfus, Kadın Nüfus ve Toplam Nüfus (1927-1960)

Yıllar	Erkek Nüfus	Kadın Nüfus	Toplam Nüfus
1927*	26.686*	23.926*	50.612*
1935	1.941	1.906	3.847
1940	2.566	2.154	4.720
1945	3.433	2.207	5.640
1950	-	-	5.407
1955	9.871	8.178	18.049
1960	34.449	30.902	65.351

*1927 yılı Genel Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Çatalca İlçesinin Toplam Nüfusu Alınmıştır.

Kaynak: TÜİK GNS ve ADNKS Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

Gaziosmanpaşa 1927-1960 yılları arasında önce Çatalca ilçesine bağlı küçük bir yerleşim alanını temsil ederken artan nüfusu sonucunda sınırları genişlemeye başlamış ve zamanla sınırlarının bir kısmı Çatalca ilçesine bir kısmı ise Eyüp ilçesine bağlanmıştır. 1950'li yıllarda sanayi faaliyetlerinin İstanbul'da yoğunlaşmasıyla kırdan kente yapılan göçler hızla artmış ve yerleşim alanları nüfus baskısına maruz kalarak düzensiz kent hayatının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Gecekondulaşma olgusunun en çok hissedildiği yerleşim alanlarından biri de kuşkusuz geçmişte daha çok Taşlıtarla olarak bilinen günümüz Gaziosmanpaşa ilçesidir.

1927-1960 yılları arasında henüz Gaziosmanpaşa adında bir ilçe olmadığından belirtilen tarihler arasında Göktepe ve Taşlıtarla gibi farklı isimler kullanılmaktaydı. 1927 yılında Çatalca sınırlarına dâhil olan günümüz Gaziosmanpaşa ilçesine ait veriler Genel Nüfus Sayımlarında yer almadığından bu tarihte Çatalca ilçesinin toplam nüfus verisine ulaşılmıştır. Bu kapsamda 1927 yılında Çatalca İlçesininin toplam nüfusu 50.612 kişidir. Çalışma sahası 1935 yılında Çatalca ilçesinin Boyalık Nahiyesi'ne bağlı birden fazla yerleşim alanını içine alan bir sahayı kapsamaktaydı.

Çalışmamız dâhilindeki Boyalık Nahiyesi'ne bağlı yerleşmeler şunlardır: Arnavutköy, Ayazma, Boğluca, Boğazköy, Çilingir, Hacımaşlı, Haraççı, İmrahor, Tayakadın ve Yeniköy. 1935 yılında bu yerleşim alanlarını kapsayan çalışma alanımızın toplam nüfusu 3.847'dir. 1940 yılında Çatalca ilçesinin Boyalık Nahiyesi'ne bağlı olan Arnavutköy, Ayazma, Boğazköy, Boğluca ve İmrahor yerleşim alanları Eyüp ilçesine bağlı olan Rami Nahiyesi'ne bağlanmıştır. Rami Nahiyesi'ne bağlı ayrıca Küçükköy yerleşim alanı da vardı. Böylece 1940 yılında Rami Nahiyesi'ne bağlı olan yerleşim alanları ile Boyalık Nahiyesi'ne bağlı Çilingir, Hacımaşlı, Haraççı, Tayakadın ve Yeniköy'ün de bulunduğu sahanın toplam nüfusu 1940 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarından elde edilen nüfus verileri kullanılmış olup, bu tarihte nüfus bir önceki yıla göre artmış ve toplam nüfus 4.720'ye ulaşmıştır.

1945 yılında Rami Nahiyesi'ne yeni bir mahalle eklendiğinden toplam nüfus bir önceki yıla göre yaklaşık %20 oranında artış göstermiştir. Genel Nüfus Sayımı'nda 1950 yılına ait ilçelere bağlı köy ve mahalleler bazında cinsiyete göre nüfus verisi olmadığından bu tarihte yalnızca toplam nüfus verisine ulaşılmıştır. 1950 yılında Boyalık Nahiyesi'ne bağlı olan Yeniköy ve Tayakadın Mahalleleri dışındaki diğer mahalleler Rami Nahiyesi'ne

bağlanmıştır ve toplam nüfus 5.407'dir. 1950'li yıllar itibariyle İstanbul geneline yapılan yoğun göç hareketleri sonucunda çalışma alanında toplam nüfus miktarı 1955'te 18.049'a, 1960'ta ise 68.351'e yükselmiştir (Tablo1).

Tablo 2. Eski Adıyla Bilnen Taşlıtarla ve Yeni Adı Gaziosmanpaşa Olan Çalışma Alanına Bağlı Köylerin Nüfusu (1935-1960)

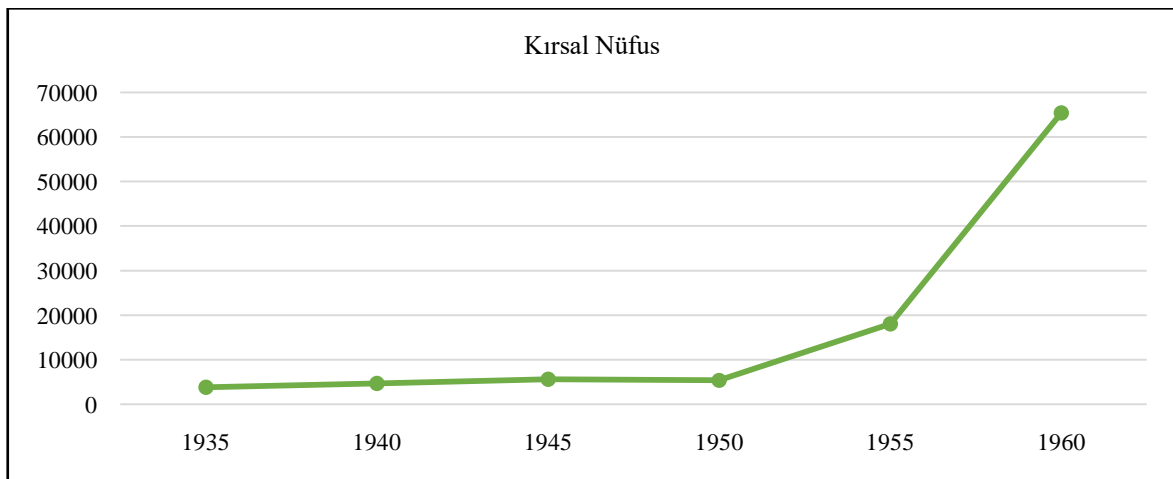
	1935	1940	1945	1950	1955	1960
Arnavutköy	433	542	578	490	911	882
Boğazköy	636	559	653	701	664	323
Bolluca	178	369	188	190	208	306
Cebeci	-	158	144	206	463	905
Çilingir	214	294	278	272	283	379
Göktepe Bucağı	-	-	-	-	-	54.544
Hacımaşlı	158	167	201	227	229	226
Haraççı	453	468	413	400	421	400
İmrahor	293	88	300	320	508	392
Küçükköy	-	359	400	985	12.604	5.216
Taşoluk	308	307	365	367	462	395
Tayakadın	582	622	1.530	623	690	708
Yeniköy	592	787	590	626	606	675
TOPLAM	3.847	4.720	5.640	5.407	18.049	65.351

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayım Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

1935-1960 yılları arasında çalışma sahasına bağlı köylerin verildiği Tablo 2'ye göre 1935 yılında toplam nüfusun en fazla olduğu köy Boğazköy iken en az nüfuslu köy ise Hacımaşlı Köyü'dür. Bu tarihte toplam 10 köye sahip olan günümüz Gaziosmanpaşa ilçesi 1940 yılında Cebeci ve Küçükköy'ün de bu yerleşim alanına bağlanmasıyla toplam köy sayısı 12'ye çıkmıştır. 1940'ta toplam nüfus 4.720'ye yükselmiş ve en fazla nüfus Yeniköy, Tayakadın, Boğazköy ve Arnavutköy'de toplanmıştır.

1945'te toplam nüfus artmaya devam ederken 1950'de nüfusta nispeten bir azalma gerçekleşmiştir. 1950 yılından itibaren sanayi faaliyetlerinin yoğun olduğu alanlara yakın olan bu köylere yapılan göç hareketleri nüfusun hızla artmasına neden olmuştur. 1955 yılındaki toplam nüfus bir önceki yılın neredeyse 3 katından fazla artmıştır. 1960 yılına gelindiğinde ise Göktepe Bucağı Merkezi'nin de çalışma sahasına bağlanmasıyla toplam yerleşim alanının sayısı 13'e yükselmiştir. 1960 yılındaki toplam nüfusun büyük bir kısmını Göktepe Bucağı Merkezi'nde yaşayan nüfus oluşturur. Bu dönemde genellikle kırsal nüfus ağırlıkta olduğundan tarımsal ekonomik faaliyetlerin yapıldığını belirtmek gerekir (Tablo 2).

Grafik 1. Çalışma Alanı Gaziosmanpaşa'nın Kırsal Nüfusu (1935-1960)



Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayım Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

Grafik 1’de görüldüğü gibi çalışma alanında 1935-1950 yılları arasında kırsal nüfus nispeten artarken 1950 yılından sonra yaşanan göç hareketleri sonucunda kır nüfusu hızla artarak 1960 yılında 60.000’i geçmiştir. 1935-1960 yıllarını kapsayan dönemde nüfusun temel geçim kaynağı tarımsal faaliyetlerdi. Gaziosmanpaşa sakinleriyle yapılan mülakatlardan geçmişte ilçede çeşitli tahıl, meyve ve sebze üretiminin yapıldığı ve hatta küçükbaş hayvancılığının da yaygın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma sahasında yapılan gözlemler sonucunda bazı cadde ve sokak isimlerinin bitki adlarıyla nitelendirilmesi tarımsal faaliyetlerin yapıldığına işaret etmektedir. 1950’li yıllar itibariyle artan göç hareketleri sonucunda tarım alanları amaç dışında kullanılmaya başlanmış ve bu alanlarda konutların inşası hızlı bir atış göstermiştir.

Fotoğraf 1. Gaziosmanpaşa - Küçükköy Yolu Üzerindeki Göçmen Evleri (1950 başları)



Kaynak: Gaziosmanpaşa Belediyesi

Fotoğraf 2. Gaziosmanpaşa: Taşlıtarla’da Göçmen Mahallesi (1957)



Kaynak: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı

4. GAZİOSMANPAŞA'NIN 1965-2000 YILLARI ARASINDAKİ NÜFUS DEĞİŞİMİ

1950'li yıllarda Balkanlardan ülkemize göç edenlerin karşılaştığı en önemli sorunlardan biri de konaklama sorunudur. Bu kişilerin bir kısmı kirada otururken bir kısmı ise kamplarda yaşamaktaydı. Göçmenler için devlet tarafından yapıyı yaklaşık olarak bir yıl süren evler inşa edildi. Zamanla yaşanan göç hareketlerinin hız kazanması çalışma alanında nüfusun da hızla artmasına neden oldu. Bu alan 1958'de Göktepe adıyla Eyüp ilçesine bağlı bir yerleşim alanı iken; toplam nüfusun 100.000'e yaklaşması bu alanın sınırlarının genişlemesine neden oldu. Böylece belirtilen saha 27 Ağustos 1963 tarihinde 309 Sayılı Kanun ile Gaziosmanpaşa adını alarak ilçe statüsüne geldi (Yavru ve Temel, 1968:5). Çalışma alanında uzun yıllar oturan kişilerle yapılan mülakatlardan daha çok yaşlı bireylerin "Taşlıtarla" ismini günümüzde de kullandıkları sonucuna varılmıştır. 1963 yılında ilçe olan çalışma alanı bu tarihten itibaren sosyo-ekonomik alanda hızlı bir değişim ve gelişim içerisindeydi.

1965-2000 yılları arasında Gaziosmanpaşa'da kadın ve erkek nüfusla birlikte toplam nüfus sürekli artmıştır. Toplam nüfusun ilk kez 100.000'in üzerinde olduğu 1970 yılında gerek ülke içinden gerekse ülke dışından gelenlerin oldukça fazla olması bu durumu açıklar niteliktedir. Tabloda dikkat çeken bir diğer durum ise 1990-2000 yılları arasında geçen 10 yıllık süreçte toplam nüfusun neredeyse iki kat kadar artmış olmasıdır. Bunun temel nedeni ise ülkemizde özellikle 1990'lı yıllarda Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgelerinden İstanbul'a göç edenlerin oldukça fazla olmasıdır. Bu durum nüfus artış hızının da yükselmesine neden olduğundan Gaziosmanpaşa sınırları içerisinde yoğun bir nüfus baskısının olduğunu ve bu baskının yerleşim alanlarını doğrudan etkilediğini söylemek mümkündür. 2000 yılında ilçenin neredeyse büyük bir kısmı gecekondu alanlarıyla dolmuş durumdaydı. Bu dönemde ilçede yaşanan alt yapı sorunu, sağlık, eğitim, istihdam sorunları vb. artmaya başladı. Dolayısıyla bu dönemde nüfus artışı ile sosyo-ekonomik gelişim arasında ters bir orantının olduğunu belirtmek mümkündür (Tablo 3).

Tablo 3. Gaziosmanpaşa İlçesinin Toplam Nüfus Değişimi (1965-2000)

Yıllar	Erkek Nüfus	Kadın Nüfus	Toplam Nüfus
1965	47.586	41.952	89.538
1970	66.892	58.775	125.667
1975	85.086	75.863	160.949
1980	114.670	104.356	219.026
1985	151.222	138.619	289.841
1990	205.571	188.096	393.667
2000	384.984	367.405	752.389

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımı

Yasal düzenlemeler yerleşim alanlarının statüsünü şehir ve kırsal şeklinde belirlenmesinde etkili olup özellikle İstanbul genelinde şehirsiz ve kırsal nüfus oranlarının değişmesine neden olmaktadır. 2008 yılında İstanbul'da kırsal nüfustaki ani düşüşün nedeni, nüfusun kır-şehir dağılımının belirlenmesinde nüfus miktarı yerine yerleşim sahasının idari yapısını esas alan düzenlemelerdir (Sertkaya Doğan ve Gökburun, 2019:76-77). Nüfus miktarı, nüfus yoğunluğu, mesken yoğunluğu, şehre özgü hayat tarzı, yerleşmelerin merkezi mevki ve yerleşim alanlarının fonksiyonu; yerleşmelerin şehir ve kırsal ayrımında kullanılan kriterler arasında yer alır (Göney, 2017:7-15).

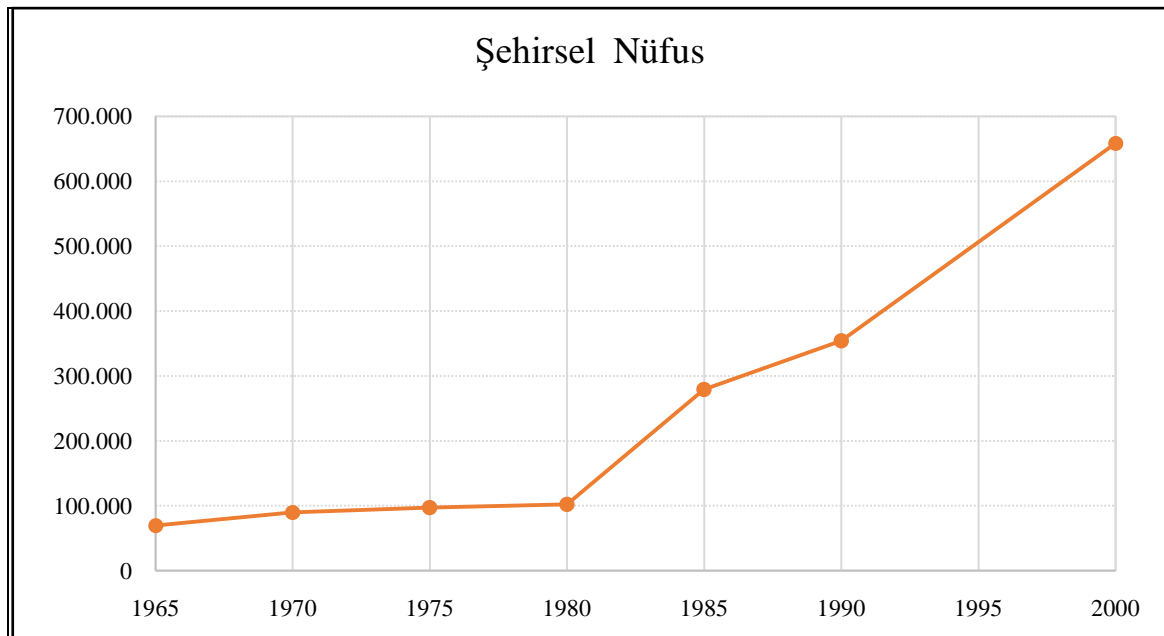
Şehirlerin fonksiyonlarından biri olan idari fonksiyonlar, şehir-kırsal ayrımında belirleyici bir faktördür (Bakırcı, 2012:125). 1963 yılında Göktepe Bucağı Gaziosmanpaşa ismini alarak ilçe olmuştur ve bu ilçeye bağlı olan köylerin 1965-2000 yılları arasındaki toplam nüfus verilerinin gösterildiği Tablo 4'e istinaden 1965 yılında kırsal nüfus en fazla Küçükköy'de iken en az ise Hacımaşlı'da yer almaktaydı. 1965-1980 yılları arasında toplam kırsal nüfusu sürekli artarken 1980-1985 yılları arasında ciddi bir azalma meydana gelmiştir. Bunun temel nedenleri arasında ilçede yaşanan sosyo-ekonomik sorunların yarattığı sonuçların nüfusun kırsal alanlardan şehirsiz alanlara göç etmesi yer alır. Ancak 1990'lı yıllar itibariyle özellikle Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgeleri'nden gelenlerin sayısı oldukça fazla olduğundan toplam kırsal nüfusunun 1985-1990 yılları arasında yaklaşık olarak 3 kat artmasına neden olmuştur. 2000 yılında ise kırsal nüfus istikrarlı bir şekilde artarak 90.000'in üzerine çıkmıştır (Tablo 4).

Tablo 4. Eski adı Taşlıtarla ve Yeni Adı Gaziosmanpaşa Olan Çalışma Sahasına Bağlı Köylerin Nüfusu (1965-2000)

	1965	1970	1975	1980	1985	1990	2000
Arnavutköy	999	1.197	1.551	2.221	4.182	21.143	37.556
Boğazköy	1.032	753	755	963	1.249	4.495	15.607
Bolluca	242	257	314	777	913	2.409	7.213
Cebeci	902	931	2.245	9.517	-	-	-
Çilingir	393	430	491	520	550	612	871
Göktepe Bucağı	-	-	-	-	-	-	-
Hacımaşlı	264	212	220	245	283	326	438
Haraççı	465	458	484	745	897	2.671	9.751
İmrahor	660	275	270	555	958	1.863	7.995
Küçükköy	14.564	30.293	56.411	100.406	747	-	-
Taşoluk	418	451	505	589	747	2.527	10.307
Tayakadın	-	632	585	678	935	1.097	2.122
Yeniköy	-	-	-	-	-	2.338	1.773
TOPLAM	19.939	35.889	63.831	117.216	10.174	39.481	93.633

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayım Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

Çalışma sahasına bağlı köylerde nüfusun belirli dönemlerdeki azalışı veya artışı mekânsal kullanımı olumsuz yönde etkilemiştir. Göçle gelenlerin genellikle kendilerinin yaptıkları gecekonduları inşa etmeleri ilçe genelinde çarpık kentleşmenin net bir şekilde görünmesine neden olmuştur. Ayrıca nüfusun göçlerle artmasının yanı sıra doğal nüfus artış hızının da yükselmesi temel ihtiyaçların karşılanmasını zorlaştırmıştır.

Grafik 2. Gaziosmanpaşa'da Şehir Nüfusunun Değişimi (1965-2000)

Kaynak: TÜİK GNS ve ADNKS Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

Göçle birlikte nüfusu sürekli artan Gaziosmanpaşa ilçesi 2000'li yıllarda, İstanbul'un en fazla nüfusa sahip ilçesi olmuştur. 1965-1970 yılları arasında İstanbul'da yaşayan her yüz kişiden 21'i göç yoluyla şehre yerleşmiş ve İstanbul'a göçle gelen nüfusun oranı, İstanbul'un toplam nüfusuna oranı %21'e kadar çıkmıştır. Bu sebeple bazı kaynaklarda 1965-1970 döneminde İstanbul'da yaşanan göçler, İstanbul'da göçlerin ilk aşaması olarak kabul edilmektedir. Yaşanan göç hareketlerinin İstanbul'un tarihi yerleşim alanları ve etrafında yaşanan büyük tahribatın başlangıcı olduğunu söylemek mümkündür (Gökburun, 2017:356).

Grafik 2'ye istinaden 1965-1980 yılları arasında şehrsel nüfus nispeten artarken 1980 yılı itibariyle hızla artmaya başlamıştır. Özellikle 1990 yılından sonra iç göç sonucunda ilçede şehrsel nüfus 600.000'e ulaşmıştır. Bu dönemde kırsal alanların şehrsel bir nitelik kazanması da şehrsel nüfusun artmasında diğer bir sebeptir. Şehirleşme hareketinin hız kazandığı 1990-2000 yılları arası Gaziosmanpaşa için kritik bir dönemdir. Bu dönem, şehrsel nüfusun en fazla arttığı dönemdir. 2000 yılındaki toplam şehrsel nüfus 1990 yılına göre neredeyse 2 kat artış göstermiştir. Şehirlerde yaşayanların daha çok fabrikalarda işçi olarak çalıştığı 1965-2000 yılları arasındaki dönemde nüfusun nicel özellikleri ile nitel özellikleri arasında ters orantının olduğunu söylemek mümkündür. Şehirlerde yaşanan altyapı ve istihdam başta olmak üzere birçok alanda yaşanan sorunlar ilçeden dışarıya göçlerin yaşanmasına neden olmasına rağmen nüfus artış hızının yükselmesi toplam şehrsel nüfusun artmasında etkili olmuştur.

5. GAZIOSMANPAŞA'NIN 2007-2022 YILLARI ARASINDAKİ NÜFUS DEĞİŞİMİ

2007 yılından önce nüfus sayımları beş yılda bir yapılırken bu tarihten itibaren Türkiye'de nüfusun demografik yapı özelliklerinin net bir şekilde ortaya konulması için Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'ne geçildi. Bu kapsamda il, ilçe, köy, mahalle gibi yerleşim alanlarının nüfusu ikamet edilen yere göre nüfus kayıt sistemlerinde yer aldı. Nüfusun nitel ve nicel özelliklerine ilişkin resmi veriler her yıl düzenli olarak Türkiye İstatistik Kurumu'nda paylaşılmaktadır.

2007 yılı Gaziosmanpaşa için kritik bir tarihtir. Bu tarihe kadar Gaziosmanpaşa'da toplam nüfus sürekli arttığından sınırları da zaman içinde genişlemeye başladı. Ancak 2007 yılında sınır değişikliğinin yapılmasına karar verilip daha önce Gaziosmanpaşa'ya bağlı olan Arnavutköy ve Sultangazi kendi içlerinde ayrı bir ilçe statüsüne getirildi. Bu durum çalışma sahasında 2007 yılında 1 milyonun üzerinde olan nüfusun 2008 yılında 460.675'e düşmesine neden oldu. Sınır değişikliği sadece toplam nüfus miktarını değil, ilçedeki sosyal ve ekonomik faaliyetlerin de değişmesine sebep oldu.

2008 yılından itibaren Gaziosmanpaşa'da nüfus miktarı istikrarlı bir şekilde artış eğilimindedir. 2022 yılında toplam nüfusu 495.998 olan Gaziosmanpaşa'da nüfusun sürekli artması trafik başta olmak üzere eğitim, sağlık gibi hizmetlerin karşılanmasını zorlaştırmaktadır. Günümüzde ilçe genelinde doğal nüfus artış hızı düşme eğiliminde olmasına rağmen ilçeye yapılan göç hareketleri devam ettiğinden toplam nüfus miktarı da artmaktadır (Tablo 5).

Tablo 5. Gaziosmanpaşa İlçesinin Toplam Nüfus Değişimi (2007-2022)

Yıllar	Erkek Nüfus	Kadın Nüfus	Toplam Nüfus
2007	512.842	500.206	1.013.048
2009	232.428	228.802	461.230
2011	243.011	239.542	482.553
2013	249.808	245.198	495.006
2015	253.090	248.456	501.546
2017	250.431	247.528	497.959
2019	247.455	244.507	491.962
2021	247.587	243.509	493.096
2022	249.289	246.709	495.998

Kaynak: TÜİK, ADNKS

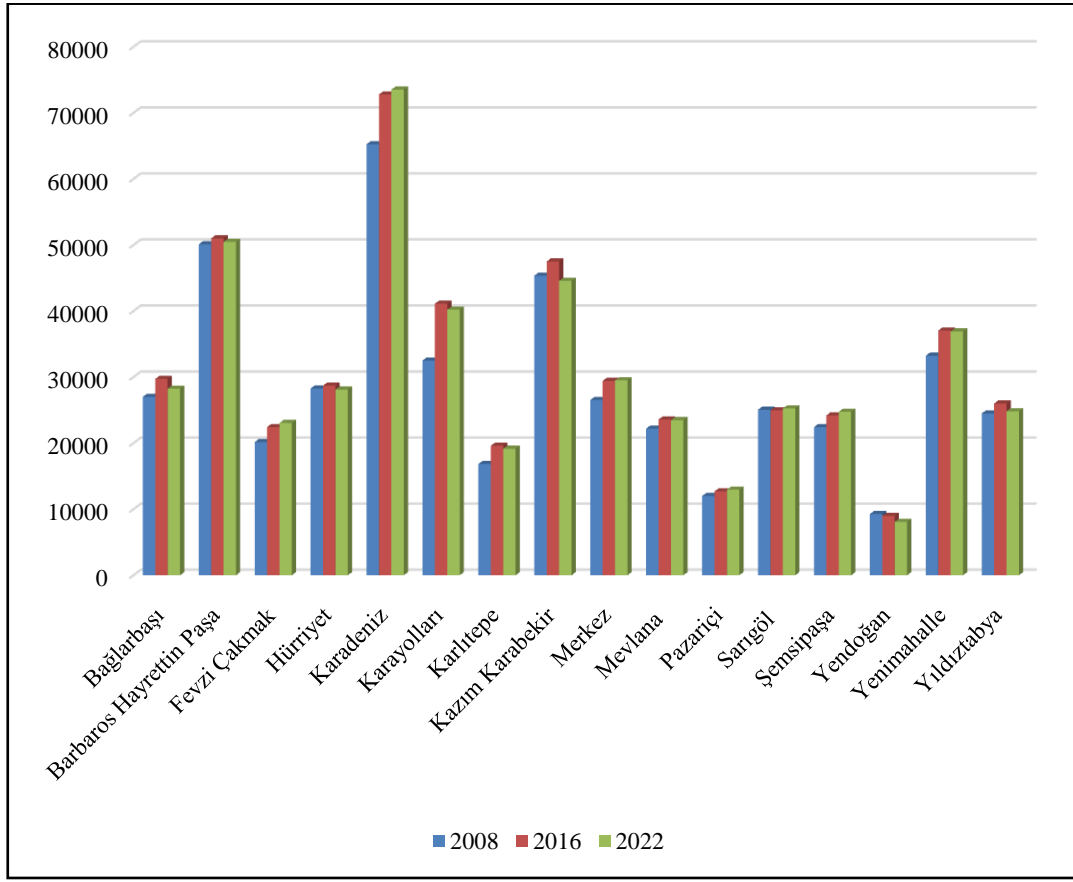
Sınır değişikliğinin henüz yapılmadığı 2007 yılında Gaziosmanpaşa ilçesine bağlı 29 mahalle, 5 belde ve 3 köy bulunmaktaydı. Bu tarihte ilçe merkezi ile beldelere bağlı mahalleler ve köylerin toplam nüfusu Tablo 6'da görülmektedir. Buna göre ilçe merkezinin toplam nüfusu 890.522 kişi, beldelere bağlı mahallelerin nüfusu 119.111 kişi, köy nüfusu 3.415, ilçenin toplam nüfusu 1.013.048 kişidir. Toplam nüfusun %87,90'ını şehrsel nüfus oluştururken, %11,75'ini beldelerin nüfusu ve %0,33'ünü ise köy nüfusu oluşturmaktaydı (Tablo 6).

Tablo 6. Gaziosmanpaşa İlçe Merkezi, Beldelere Bağlı Mahalleler ve Köylerin Toplam Nüfusu (2007)

	İLÇE MERKEZİ	Nüfus	BELDELER	Mahalle	Nüfus
1	50. Yıl Mah.	68.729	ARNAVUTKÖY	İmrahor Mah.	11.910
2	75. Yıl Mah.	25.295		İslambey Mah.	19.188
3	Bağlarbaşı Mah.	27.195		Merkez Mah.	13.383
4	B.Hayrettinpaşa Mah.	51.027		Yavuz Selim Mah	18.011
5	Cebeci Mah.	49.856	BOĞAZKÖY	Atatürk Mah.	4.936
6	Cumhuriyet Mah.	12.064		İstiklal Mah.	5.709
7	Esentepe Mah.	48.212		Merkez Mah.	11.765
8	Fevzi Çakmak Mah.	20.311	BOLLUCA	Hicret Mah.	2.069
9	Gazi Mah.	24.932		Mavigöl Mah.	3.654
10	Habipler Mah.	7.260		Merkez Mah.	5.152
11	Hürriyet Mah.	28.894	HARAÇCI	Karlıbayır Mah.	5.502
12	İsmetpaşa Mah.	48.191		Merkez Mah.	4.764
13	Karadeniz Mah.	65.818	TAŞOLUK	A. Menderes Mah.	2.085
14	Karayolları Mah.	32.331		Çilingir Mah.	951
15	Karlıtepe Mah.	17.103		Fatih Mah.	1.300
16	K. KarabekirMah.	45.257		Fevzi Çakmak Mah.	2.619
17	Malkoçoğlu Mah.	11.004		M. Akif Ersoy Mah	1.773
18	Merkez Mah.	26.192		Merkez Mah.	4.340
19	Mevlana Mah.	22.514	KÖYLER	Hacımaşlı Köyü	419
20	Pazariçi Mah.	12.189		Tayakadın Köyü	1843
21	Sarıgöl Mah.	24.339		Yeniköy	1153
22	Şemsipaşa Mah.	22.852			
23	Sultançiftliği Mah.	34.177			
24	Uğur Mumcu Mah.	36.383			
25	Yenidoğan Mah.	9.451	İLÇE MERKEZİ NÜFUSU:		890.522
26	Yeni Mahalle	33.649	BELDELERİ NÜFUSU		119.111
27	Yıldıztabya Mah.	25.017	KÖYLERİN NÜFUSU		3415
28	Yunus Emre Mah.	33.186	TOPLAM İLÇE NÜFUSU		1.013.048
29	Zübeyde Hanım Mah.	27.094			

Kaynak: TÜİK ADNKS Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

Sınır değişikliği yapıldıktan sonra 2008 yılında önceden Gaziosmanpaşa'ya bağlı olan belde ve köyler diğer ilçe sınırlarına (Sultangazi ve Arnavutköy) dahil edilince ilçenin tamamı şehirsal nüfus haline geldi. Günümüzde Gaziosmanpaşa ilçesi 16 mahalleden oluşmaktadır. Bunlar: Bağlarbaşı, Barbaros Hayrettin Paşa, Fevzi Çakmak, Hürriyet, Karadeniz, Karayolları, Karlıtepe, Kazım Karabekir, Merkez, Mevlana, Pazariçi, Sarıgöl, Şemsipaşa, Yenimahalle, Yenidoğan ve Yıldıztabya Mahalleleridir.

Grafik 3. Gaziosmanpaşa İlçesi Yıllara Göre Mahalle Nüfusları (2008,2016 ve 2022)

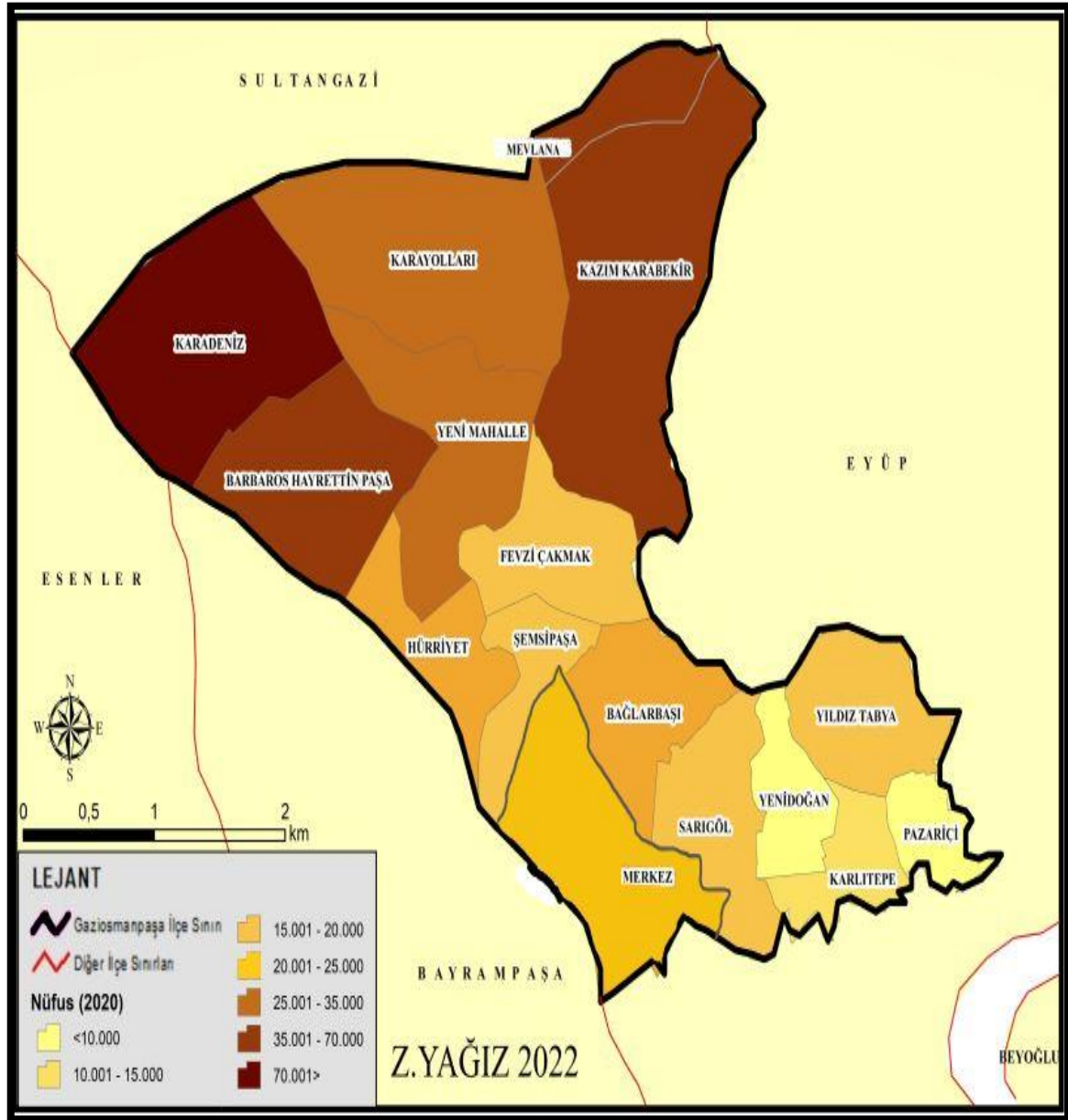
Kaynak: TÜİK ADNKS Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

2008 yılı itibariyle Gaziosmanpaşa'ya bağlı 16 mahallenin 2008,2016 ve 2022 yılına ait toplam nüfusu Grafik 3'te görülmektedir. Buna göre 2008 yılından günümüze kadar nüfus en fazla Karadeniz Mahallesi'nde en az ise Yenidoğan Mahallesi'ndedir. Grafikte verilen yıllar dikkate alındığında tüm yıllarda Karadeniz Mahallesi'nden sonra nüfusun en fazla olduğu mahalleler sırasıyla Kazım Karabekir, Barbaros Hayrettin Paşa ve Yenimahalle Mahalleleridir.

1990'lı yıllarda Karadeniz Bölgesi'nden ilçeye yapılan yoğun göçler sonucunda ortaya çıkan Karadeniz Mahallesi'nde nüfus yoğunluğu diğer ilçelere oranla daha hızlı artarak günümüzde de en fazla nüfusa sahip mahalledir. Nüfusun mahalleler bazındaki eşitsiz dağılımında etkili olan temel neden her mahallenin sosyo-ekonomik gelişim bakımından farklılık göstermesidir.

Bu kapsamda Sarıgöl Mahallesi, Pazarıçi Mahallesi ve Yenidoğan Mahallelerindeki nüfus gelişimi diğer mahallelere göre geridedir. Günümüzde her mahallenin sağlanan hizmetlerden eşit bir şekilde faydalanmaları için belirli dönemlerde faaliyete geçen kentsel dönüşüm projeleri ile yeni istihdam alanlarının kurulması hedeflenmektedir.

Harita 1. Gaziosmanpaşa İlçesi Nüfus Haritası (2022)



Kaynak: Yağız, 2022:101.

Harita 1 genel olarak incelendiğinde 2022 yılında Gaziosmanpaşa’da nüfus en fazla ilçenin kuzeyinde, en az ise ilçenin güneyinde toplanmıştır. Nüfusun en fazla yer aldığı Karadeniz Mahallesi’nde toplam nüfus 70.000’in üzerinde iken en az nüfuslu mahalle olan Yenidoğan Mahallesi’nin nüfusu ise 10.000’in altındadır. İlçede kültürel faaliyetlerin en fazla yapıldığı Merkez Mahallesi’nde ise toplam nüfus 25.000-35.000 arasındadır (Harita 1).

Tablo 7. Gaziosmanpaşa İlçesi Doğal Nüfus Artış Hızı Değişimi (2014-2021)

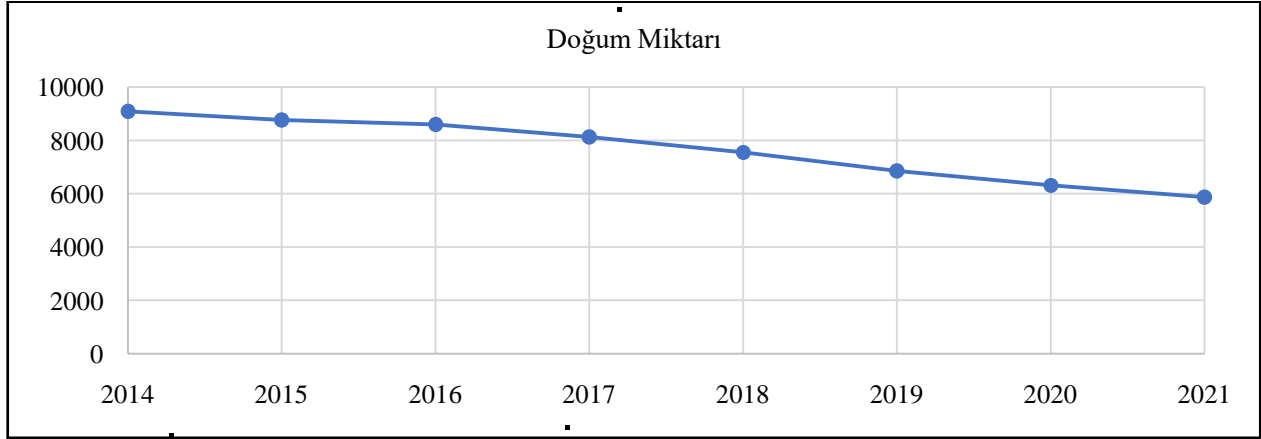
Doğal Nüfus Artış Hızı (%)							
2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
14,0	13,2	12,5	11,8	11,4	9,3	7,4	6,2

Kaynak: TÜİK, ADNKS Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

Doğum ve ölüm miktarları arasındaki farkın hesaplanmasıyla elde edilen doğal nüfus artış hızı Tablo 7’de görülmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu Hayati İstatistikler bölümünde ilçe bazında güncel doğum ve ölüm miktarları 2021 yılına kadar yer almaktadır. Bu nedenle çalışmamızda doğum ve ölüm miktarlarının birlikte

hesaplanması için 2021 yılına kadar olan verilerden faydalanılmıştır. Bu kapsamda Gaziosmanpaşa’da doğal nüfus artış hızı 2014-2019 yılları arasında azalma eğilimindedir. Bunun temel nedenleri arasında kadınlarda eğitim seviyesinin yükselmesi, kadınların iş hayatında aktif rol almaları ve maddi yetersizlikler yer alır. Günümüzde nüfus artış hızının düşme eğiliminde olması ilçede genç nüfusun azalması anlamına gelmektedir (Tablo 7).

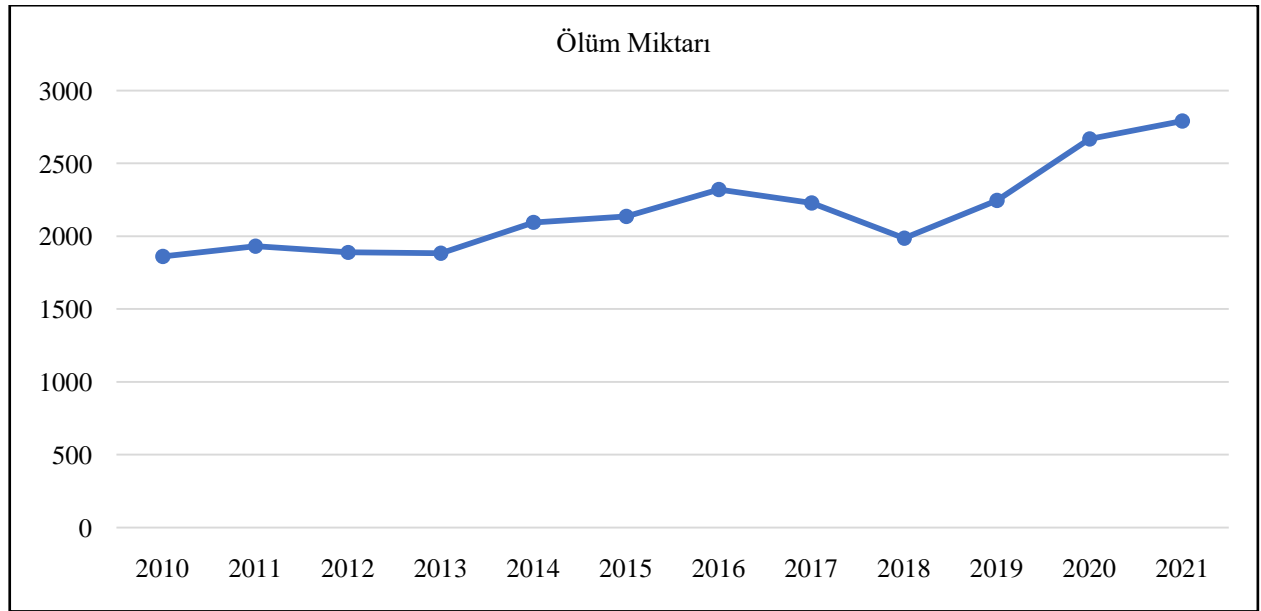
Grafik 4. Gaziosmanpaşa İlçesinde Doğum Miktarı (2014-2021)



Kaynak: TÜİK ADNKS Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

2014-2021 yılları arasında Gaziosmanpaşa’da doğum miktarları istikrarlı bir şekilde azalmaktadır. 2014 yılında 9.000 civarında gerçekleşen doğum miktarı 2021 yılında ise yaklaşık olarak 6.000’e düşmüştür. Bu durum ilçenin yaşlanma eğiliminde olduğunun göstergesidir. Günümüzde evlenme yaşlarının ötelenmesi verilen grafiği açıklayan nedenlerden biridir (Grafik 4).

Grafik 5. Gaziosmanpaşa İlçesinde Ölüm Miktarı (2010-2021)

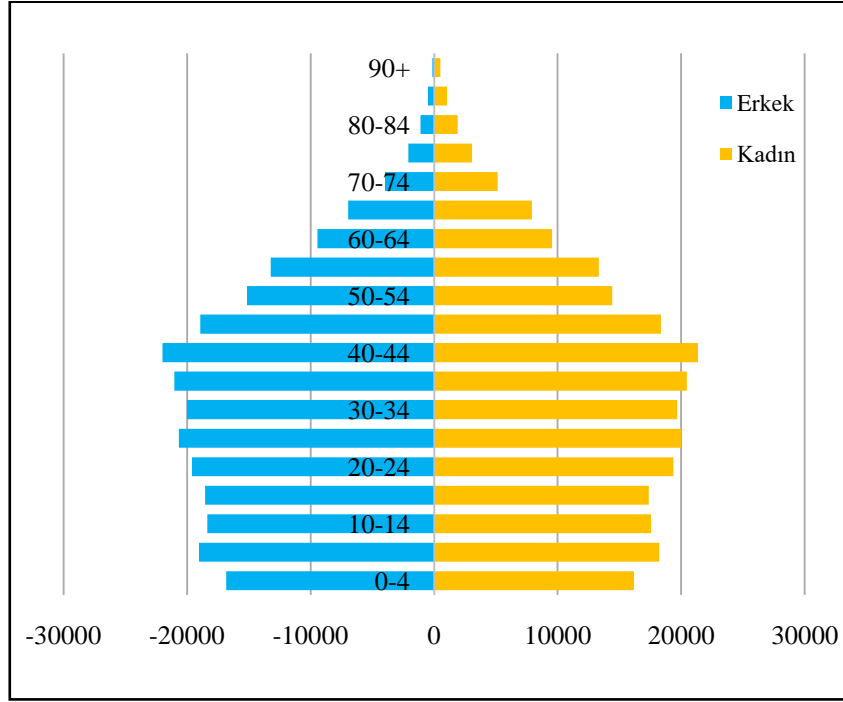


Kaynak: TÜİK ADNKS Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

2010-2021 yılları arasında Gaziosmanpaşa’da ölüm miktarında belirli dönem aralıklarında dalgalanmalar görülmektedir. Tablo 5’te dikkat çeken durum günümüzde teknolojik gelişmelere bağlı olarak sağlık koşullarının iyileşmesine rağmen ölüm miktarı 2018-2020 yılları arasında artmış olmasıdır.

Ölüm miktarının en fazla 2020 yılında olmasının temel nedeni dünya geneline yayılan ve ülkemizde de etkisini gösteren Koronavirüs Salgınıdır. Bu salgın hastalık Gaziosmanpaşa’da ölüm miktarının artmasına neden olduğundan nüfus artış hızının nispeten düşmesine de sebep olmuştur (Grafik 5).

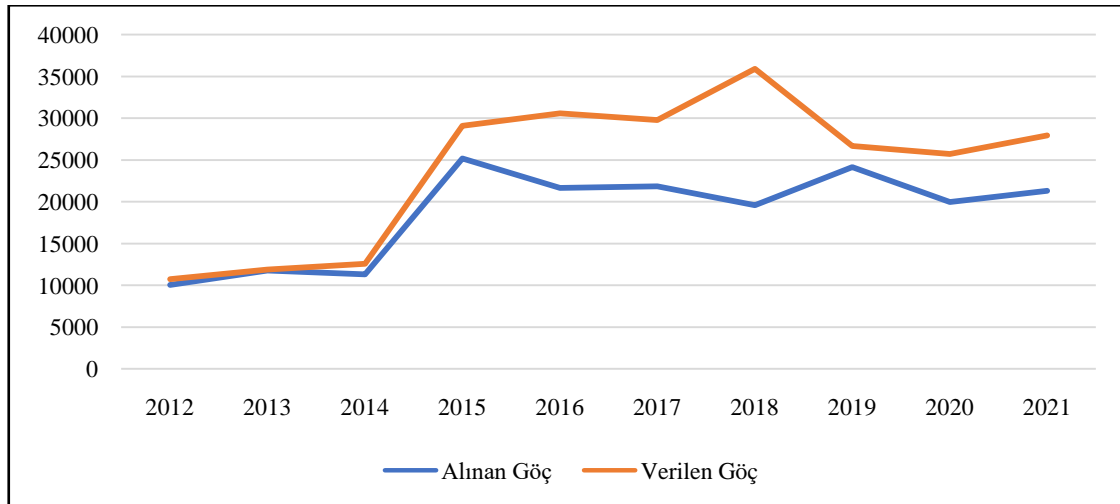
Grafik 6. Gaziosmanpaşa İlçesi Nüfus Piramidi (2021)



Kaynak: TÜİK ADNKS Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

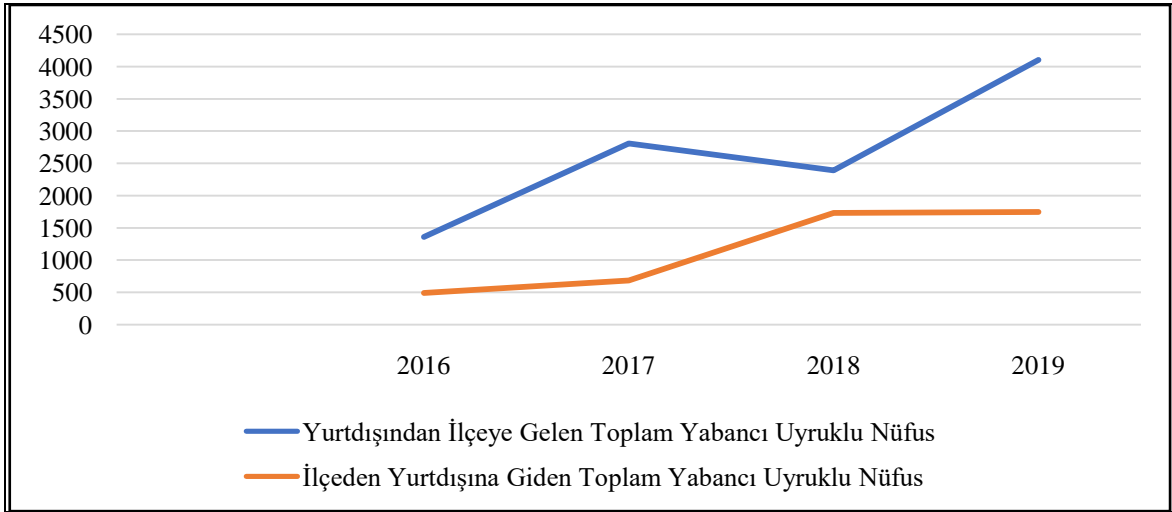
TÜİK 2021 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemleri Sonuçlarından alınan verilerin derlenerek hazırlandığı 2021 Gaziosmanpaşa nüfus piramidi Grafik 7'de görülmektedir. Buna göre nüfus piramidinin taban kısmının daralması doğum oranlarının azaldığını gösterir. Bu durum ilçenin yaşlı nüfusun daha fazla olduğu anlamına gelir. 20 yaşın altındaki nüfusun toplam nüfus içindeki payı yaklaşık % 28'dir. Piramidin en geniş tabanını 40-44 yaş aralığındaki nüfus oluşturur. Piramidin orta tabandan yukarı doğru daralması ölüm oranlarının nispeten azaldığını gösterir (Grafik 6).

Grafik 7. Gaziosmanpaşa İlçesinin Diğer İllerden Aldığı Göç ve Verdiği Göç (2012-2021)



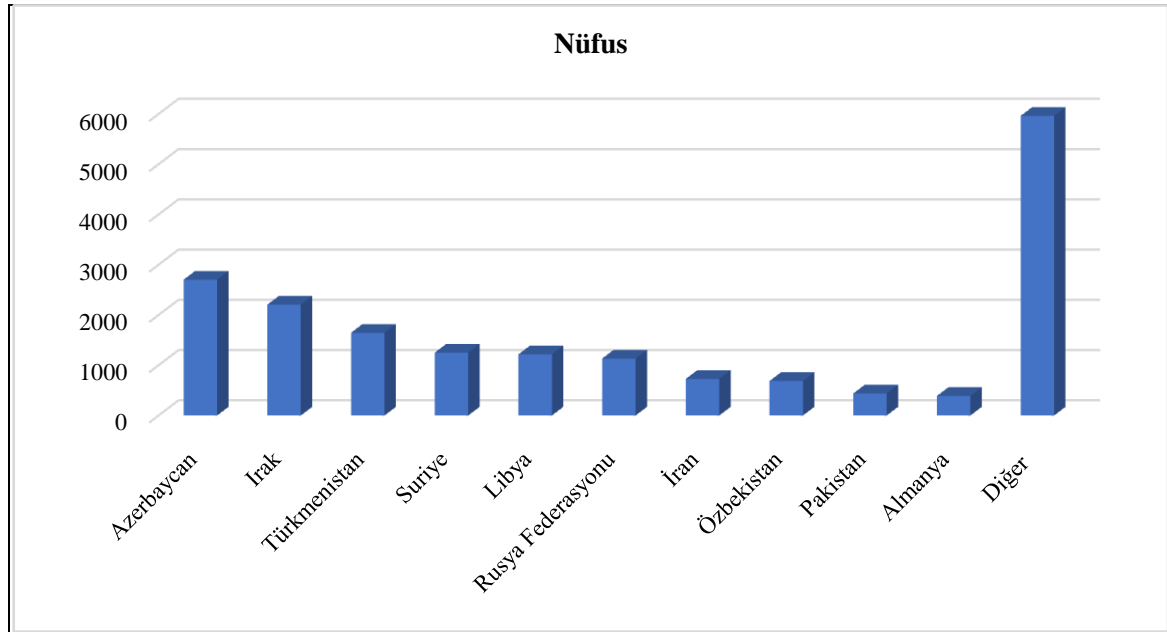
Kaynak: TÜİK , Göç Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

2012-2021 yılları arasında Gaziosmanpaşa ilçesinin diğer illerden aldığı göç ve verdiği göç Grafik 8'de görülmektedir. Buna göre 2012 – 2014 yılları arasında alınan göç ve verilen göç miktarları nispeten değişiklik gösterirken 2014 yılından sonra hızlı bir artış meydana gelmiştir. Özellikle 2015 yılından sonra alınan göç ve verilen göç arasındaki fark gittikçe artmaya başlamıştır. Bu farkın artması net göç miktarının eksili değerlerde olduğunu gösterir. İlçede nüfusun sürekli artması beraberinde çeşitli sorunları getirdiğinden insanlar daha sakin ve rahat olabilecekleri yerleri tercih etmektedir. Bu durum günümüzde ilçe dışına gerçekleşen göçlerin arttığını belirtir (Grafik 7).

Grafik 8. Yurt Dışından Gaziosmanpaşa'ya Yapılan Göç ve Gaziosmanpaşa'dan Yurt Dışına Yapılan Göç

Kaynak: TÜİK, Uluslararası Göç İstatistikleri

2016 -2017 yılları arasında yurt dışından ilçeye yapılan göçler artarken, 2018'de nispeten azalmış, 2019'da tekrar artmış ve toplam yabancı uyruklu nüfus 4.000' i geçmiştir. Buna karşılık ilçeden yurt dışına yapılan göçler ise 2017-2018 yılları arasında artarken 2019 yılında ise azalma eğilimindedir (Grafik 8).

Grafik 9. Gaziosmanpaşa İlçesinde Vatandaşlık Ülkesine Göre Yabancı Uruklu Nüfus (2022)

Kaynak: TÜİK, Göç Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

Türkiye İstatistik Kurumu'ndan talep edilen 31 Aralık 2022 Tarihli Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları İlçelere ve Vatandaşlık Ülkesine Göre Yabancı Uruklu Nüfus Verileri, Gaziosmanpaşa ilçesi özelinde derlenerek Grafik 9. hazırlanmıştır. Güncel resmi verilere dayanarak günümüzde Gaziosmanpaşa ilçesinde ikamet eden en fazla yabancı uyruklu nüfusu 2.703 nüfus ile Azerbaycan'dan gelen nüfus oluştururken Irak kökenli nüfus ise toplam yabancı uyruklu nüfus içinde en fazla paya sahip olan 2. ülkedir. Gaziosmanpaşa'da en fazla nüfusa sahip olan bir diğer yabancı uyruklu nüfus ise Türkmenistan'dan gelen vatandaşlardır. Bilindiği gibi 2015 yılında Suriye'de yaşanan iç savaş ülkede zorunlu göçün yaşanmasına neden oldu. Çalışma sahasında Suriyeli nüfus sayısı 2015 yılından beri artmakta ve günümüzde 1.000'e yakın Suriyeli vatandaş Gaziosmanpaşa'da yaşamaktadır. Grafik 9.'da dikkat çeken ülke Rusya Federasyonu'dur. 2020 yılında Gaziosmanpaşa'da Rus vatandaşların sayısı 92 iken 2021 yılında 180 ve günümüzde ise 1.133'tür. İlçeye Rusya'dan gelen nüfusun son üç yılda giderek artmasında 24 Şubat 2022 yılında başlayan Rusya- Ukrayna Savaşı'nın etkili olduğunu söyleyebiliriz. Ukrayna'nın doğusundaki Luansk ve Donetsk bölgelerinin Rusya

yoğun göç hareketlerinden Gaziosmanpaşa ilçesi de derinden etkilenmiştir. Dış göçle gelenlerin tarımsal faaliyetlerle ilgilenmeleri çalışma sahasında tarımsal üretimin artmasında etkili olmuştur. Ayrıca bu dönemde kırsal alanlarda makine kullanımının yaygınlaşması insan gücüne olan talebi azalttığından kırdan kente doğru göçler yaşanmıştır.

Dış göç ve iç göç sonucunda Gaziosmanpaşa ilçesine yerleşenler sosyo-ekonomik faaliyetlerin değişmesine ve gelişmesine etki etmiştir. Nüfus artış hızının sürekli yükselmesi beraberinde istihdam, altyapı, ulaşım, sağlık gibi alanlarda sorunların doğup büyümesine neden olmuş ayrıca göçle gelenler barınacak yer bulmakta zorlandıklarından bir gecede inşa edilen gecekondular hızla yayılmaya başlamıştır. Nüfusun sürekli artması çalışma alanında sınırların genişlemesine neden olmuş ve söz konusu alan 1963 yılında ilçe statüsüne getirilmiştir. 1963 yılında ilçe olan Gaziosmanpaşa'da nüfus hem göçlerle hem de doğal nüfus artışı sonucunda artmaya devam etmiş ve 1990'lı yıllarda özellikle iç göç sonucunda toplam nüfus 393.667 iken 2000 yılında 752.389'a yükselmiştir. 2007 yılında toplam nüfus 1 milyonun üzerine çıkınca yeniden bir sınır değişikliğinin yapılmasına karar verilmiştir. Bu kapsamda 2008 yılında toplam nüfus 460.675'e düşmüştür.

Sınır değişikliğinin yapılması ilçenin sosyo-ekonomik bakımında daha hızlı gelişmesini sağlarken sürekli artan nüfus bu durumun gecikmesine neden olmaktadır. Günümüzde Gaziosmanpaşa sınırlarında esas olarak toplam nüfusu 2008 yılından itibaren değerlendirmek gerekir. Çünkü bu tarihten itibaren herhangi bir sınır değişikliği yapılmadığından günümüz kapsamında sosyo-kültürel ve ekonomik faaliyetler değerlendirilmelidir. Gaziosmanpaşa ilçesi çevresindeki komşu ilçelere göre hızla gelişim gösterebilecek bir kapasiteye sahiptir. Ancak günümüzde devam eden göçler ilçe nüfusunun artmasına neden olarak hizmet faaliyetlerinin aksamasına veya duraklamasına neden olmaktadır. Bu nedenle tersine göç hareketlerinin belirli bir dönem aralığında gerçekleşmesi gerekmektedir.

Evlenme yaşlarının ötelenmesinin en önemli sebebi ekonomik yetersizliktir. Bunun için ilçe genelinde yeni istihdam alanları oluşturulmalıdır. Nüfusun göçler yoluyla sürekli artması trafik ve otopark sorunlarının gün geçtikçe artmasına neden olmaktadır. Özellikle Merkez Mahallesi'nde trafik sorunu net bir şekilde görülmektedir. Gaziosmanpaşa sakinlerinin ulaşım araçlarını ve yollarını daha rahat kullanabilmeleri için yeni yollar ve katlı otoparklar yapılmalıdır.

İlçenin sosyo-ekonomik faaliyetlerini olumlu yönde etkileyecek olan kentsel dönüşüm çalışmalarının bazı mahalle ve bölgelerde bittiği ancak bazı alanlarda ise devam ettiği gözlemlenmiştir. Devam eden kentsel dönüşüm çalışmalarının en kısa sürede tamamlanması ve yeni konut alanlarında yeşil alanların artırılması gerekmektedir. İlçe tamamen şehirsiz nüfustan oluşmaktadır ve bu durum yapılaşmayı arttırarak yeşil alanların azalmasına hatta yok olmasına neden olmaktadır. Bu nedenle var olan yeşil alanların korunması ve yeni park alanları oluşturulmalıdır.

Kentsel dönüşüm çalışmaları sürecinde var olan tarihi yapılara zarar vermeden denetimler arttırılmalıdır. Ayrıca bu çalışmaların ilçeye olumlu ve varsa olumsuz yönlerinin araştırılıp bu yönde halk ile fikir alışverişinde bulunulmalıdır. Gaziosmanpaşa ilçesi ikinci derece deprem bölgesinde yer alır ve ilçe arazisinin yaklaşık olarak %80'i depreme dayanıklıdır. %20'lik alan ise riskli alandır. İlçe genelinde 13 alan riskli alan olarak ilan edilmiştir. İlçenin bazı alanlarında eski yapıların olması ve zeminin depreme karşı dayanıklı olmaması afet riskini arttırır. Depreme dirençli olmayan yapıların bulunduğu alanlarda titiz bir çalışma yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- ARI, Oğuz (1960), **Bulgaristanlı Göçmenlerin İntibakı: 1950-1951 Senelerinde Bulgaristan'dan Tehcir Edilen Türk Göçmenlerinden Yalnız Bursa'da Hürriyet Mahallesi ve İstanbul'da Taşlıtarla'da İskân Edilenlerin İntibakı ile İlgili Sosyolojik Problemler**, Rekor Matbaası, Ankara.
- BAKIRCI, Muzaffer (2012), **Bir Cumhuriyet Dönemi Şehri Kâhta**, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- DOĞAN, Mesut (2013), *“Türkiye’de Şehirleşme: Büyükşehirler ve Şehirleşme Sürecinde Değişen Sosyo-Ekonomik Yapı”*, Prof. Dr. Süha Göney’e Armağan Kitabı (Ed. Mehmet Bayartan), Yazın Basın Yayın Matbaacılık, İstanbul, ss.239-278.
- DOĞAN, Mesut ve DOĞAN SERTKAYA, Özlem (2022), *“Türkiye'nin Jeopolitiği”*, **Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi**, S.5(2), ss.320-339.
- DOĞAN SERTKAYA, Özlem (2021), *“Nüfus Coğrafyası”*, **Beşeri ve Ekonomik Coğrafya** (Ed. Mesut Doğan, Özlem Sertkaya Doğan), Pegem Yayıncılık, Ankara, ss.27-53.

- YAĞIZ, Zeynep ve SERTKAYA DOĞAN, Özlem - Nüfus Coğrafyası Açısından Bir Değerlendirme: İstanbul Gaziosmanpaşa İlçesi Örneği
DOĞAN SERTKAYA, Özlem ve GÖKBURUN, İbrahim (2019), “İstanbul’da Köyden Mahalleye Evrilen Yerleşmeler”, **Coğrafya Dergisi**, S.39, ss.73-87.
- GÖKBURUN, İbrahim (2017), “1950-2015 Yılları Arasında İstanbul’da Nüfus Hareketleri”, **Basılmamış Doktora Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- GÖKÇEN, Rıfat (1988), **Gaziosmanpaşa**, Özyürek Basım ve Yayınevi, İstanbul.
- GÖNEY, Süha (2017), **Şehir Coğrafyası**, Beta Yayınları, İstanbul.
- KARAHASANOĞLU, Selim (t.y), **Küçükköy - Taşlıtarla: Gaziosmanpaşa Bir İlçenin Öyküsü**, Gaziosmanpaşa Belediyesi Yayınları, İstanbul.
- PEROUSE, Jean François (2011), **İstanbul’la Yüzleşme Denemeleri: Çeperler, Hareketlilik ve Kentsel Bellek** (Çev. Berna Akkoyal), İletişim Yayınları, İstanbul.
- TANOĞLU, Ali (1969), **Nüfus ve Yerleşme**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- TÜİK – TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU (t.y.), “Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi: 2007, 2008, 2009, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022 Gaziosmanpaşa İlçesi”, **TÜİK Kurumsal Web Sayfası**, www.tuik.gov.tr (Erişim Tarihi: 03.08.2022).
- TÜİK – TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU (t.y.), “Genel Nüfus Sayımları: 1935, 1940, 1945, 1950, 1955, 1960, 1965, 1970, 1975, 1980, 1985, 1990, 2000 İstanbul İlçeleri Özelinde Nüfus Verileri”, **TÜİK Kurumsal Web Sayfası**, www.tuik.gov.tr (Erişim Tarihi: 03.08.2022).
- TÜİK – TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU (2022), “Uluslararası Göç İstatistikleri: Gaziosmanpaşa İlçesi”, **TÜİK Kurumsal Web Sayfası**, www.tuik.gov.tr (Erişim Tarihi: 03.08.2022).
- YAĞIZ, Zeynep (2022), “Gaziosmanpaşa İlçesinde Nüfusun Değişimi: Sosyo-Kültürel ve Mekânsal Analiz”, **Basılmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- YAVRU, Yılmaz ve TEMEL, Hüseyin (1968), **Gaziosmanpaşa İlçesini Tanıyalım**, Saffet Matbaası, İstanbul.

YAZAR BEYANI / AUTHORS’ DECLARATION:

Bu makale Araştırma ve Yayın Etiğine uygundur. Beyan edilecek herhangi bir çıkar çatışması yoktur. Araştırmanın ortaya konulmasında herhangi bir mali destek alınmamıştır. Yazar(lar), dergiye imzalı “*Telif Devir Formu*” belgesi göndermişlerdir. Mevcut çalışma için mevzuat gereği etik izni alınmaya ihtiyaç yoktur. Bu konuda yazarlar tarafından dergiye “*Etik İznine Gerek Olmadığına Dair Beyan Formu*” gönderilmiştir. / **This paper complies with Research and Publication Ethics, has no conflict of interest to declare, and has received no financial support. The author(s) sent a signed "Copyright Transfer Form" to the journal. There is no need to obtain ethical permission for the current study as per the legislation. The "Declaration Form Regarding No Ethics Permission Required" was sent to the journal by the authors on this subject.**

YAZAR KATKILARI / AUTHORS’ CONTRIBUTIONS:

Kavramsallaştırma, orijinal taslak yazma, düzenleme – **Y1 ve Y2**, veri toplama, metodoloji, resmi analiz – **Y1 ve Y2**, Nihai Onay ve Sorumluluk – **Y1 ve Y2**. / **Conceptualization, writing-original draft, editing – Y1 and Y2, data collection, methodology, formal analysis – Y1 and Y2, Final Approval and Accountability – Y1 and Y2.**